

EXEGESIS III

פרשנות המקרא

THE QUEST FOR P'SHAT:

RASHI רַשִׁי RASHBAM

רש"י

RASHI (1040-1105) is, unquestionably, the brightest star in the firmament of traditional Biblical exegesis. The acronym that makes up his name has been decoded, alternatively, as *Rabban Shel Israel* (the teacher--par excellence--of Israel) and a Hassidic (Kotzker) tradition names him as "the brother of our holy Torah." Almost as many super-commentaries have been composed to his commentary as to the Torah itself. (The list, which has never really been fully compiled, runs well beyond 300!)

- Whereas Se`adyah Gaon wrote his commentaries within the cultural and intellectual framework of the Arabic-Muslim world, RASHI wrote his within the context of medieval Christendom.
- Whereas Se`adyah was acquainted with the literary and scientific accomplishments of his host society and they are reflected throughout his work, RASHI's approach to Tanakh was focused more on traditional Jewish sources and ideas.
- Whereas Se`adyah could draw on an extensive religious philosophical literature to resolve questions of Biblical theology, RASHI was restricted to the use of the Talmud and Midrash.
- Whereas Se`adyah could draw upon the nascent philological insights of Arabs and Jews of the Middle East and North Africa, RASHI was constrained to use the older, outdated, works of Menahem ben Saruq and Dunash Ibn Labrat (Spain, 10th century).

THE FIRST PRINTED HEBREW BOOK REGGIO DE CALABRIA (1475)

- RASHI's Commentary on the TORAH

RASHI GENESIS 3:8

- His purpose as an exegete (PARSHAN)

וישמע יש מדרשו אנדה רבים וכבר קדרוס רבתינו על מסגס צד חמי
רצף וס'ר מדרסות ואת המפרט לא בחתי לפרט לא לפוטנו סלמקרא ול'אנדה קמיוטעת על ד'
המקרא ושמע דב' לטר על חותנו'

The Jews of Northern France in the middle of the 11th century had developed two principal approaches to the study of the Bible. The first, personified in Rabbi Moshe haDarshan (the "Preacher") of the Provençal city of Narbonne, was the way of *d'rash*. Rabbi Moshe and his "school" collected and anthologized *d'rashot* that were part of the Aggadah, the received, rabbinic, tradition of the time. While talmudic anthologies of *d'rashot* already existed on Genesis, Exodus, Leviticus and Deuteronomy, it was the school of Rabbi Moshe at Narbonne that redacted the "Tradition" to the Book of Numbers (*Bemidbar Rabba*), and supplemented it, as the need arose, with *d'rashot* of their own invention or refinement. Rashi often cited the work of Rabbi Moshe haDarshan, calling it the *Y'sod*, a frequent medieval designation for an anthology, or corpus, of an author's writings.

The second school, associated with Rabbi Menahem bar Helbo, adopted a more **linguistic approach** to the biblical text, examining it in light of the current state of philological and lexicographical knowledge (which was nowhere near that of contemporary Spain or North Africa), oftentimes translating difficult words or passages into the vernacular. These practitioners of the linguistic arts were known as *pot'rim* **פותרים** (interpreters), and the anthologies of their comments and insights went by the name of *pitronim* **פתרונים** (interpretations). When Rashi cited the opinion of Menahem bar Helbo, he generally introduced it with the phrase *M'naḥem patar* **מנחם פתר** (Menahem interpreted). These Old French "glosses" (לעזים) are among the most important sources of our knowledge about medieval French, and also constitute an accurate barometer of the age or authenticity of the plethora of manuscripts of RASHI's commentaries.

רש"י בראשית ג:ח

- There are many aggadic midrashim, and they already have been appropriately arranged by our rabbis in *Genesis Rabbah* and other midrashic anthologies.
- I, however, have come only to [establish] the straightforward meaning (*peshuto*) of a verse, and [will utilize only] those *aggadot* that settle the language of the text, [like] “a word fitly spoken.”

(Proverbs 25:11)

יש מדרשי אגדה רבים, וכבר
סידרום רבותינו על מכונם
ב"בראשית רבה" ובשאר מדרשות.

ואני לא באתי אלא לפשוטו של
מקרא, ולאגדה המיישבת דברי
מקרא, "דבר דבור על אופניו."

(משלי כה:יא)

שיר השירים: הקדמה

- "God speaks but once, yet I hear two" (Ps. 62:12). "A single verse may possess several meanings" (BT Sanhedrin 34a), but, in the final analysis, **no verse can be purged of its literal sense.**
- In spite of the fact that the prophets spoke **figuratively** [דוגמא *dugma*], the figure has to be **resolved** in its **setting and context** [על *al sidrah* סדרה] just as the verses themselves are contiguous.
- אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי,
מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף
דבר **אין לך מקרא יוצא מידי משמעו.**
- ואף על פי שדברו הנביאים דבריהם
בדוגמא, צריך **ליישב** הדוגמא **על**
אופניה ועל סדרה, כמו שהמקראות
סדורים זה אחר זה.

שמות ב' (ה)

וְתָרַד בַּת־פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל־הַיָּאֵר וְנִעְרַתְיָהּ הִלְכֹת עַל־יַד הַיָּאֵר וַתֵּרָא אֶת־הַתְּבָה׃
בְּתוֹךְ הַסּוּף וַתִּשְׁלַח אֶת־אִמָּתָהּ וַתִּקְחָהּ׃

Her *amah*: Her maidservant. Our Rabbis treated [this word] homiletically (דרשו) as "her arm,"

but according to Hebrew grammar that would require a geminate *mem* [i.e., the biblical word for arm—actually "cubit"—is *ammah*].

They treated it homiletically as signifying "arm" [as though to say] that her arm extended itself for several cubits.

את אמתה - את שפחתה.
ורבותינו דרשו לשון יד.

אבל לפי דקדוק לשון
הקודש היה לו להנקד
אמתה מ"ם דגושה.

והם דרשו את אמתה את
ידה, שנשתרבה אמתה
אמות הרבה:

רש"י שמות פרק כח פסוק מא

“You shall fill their hands:” Every instance of “filling the hands” means training. Introducing one into something in which he is to become well-established from that day on, is called “filling.” When someone is given an appointment, the sovereign places a leather glove—called, colloquially, “gant”—in his hand as a sign of his tenure. That presentation is colloquially designated “*revister*” (to invest), and that is “filling the hands.”

ומלאת את ידם - כל מלוי ידים לשון חנוך, כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה הוא מלוי, ובלשון לעז כשממנין אדם על פקידת דבר, נותן השליט בידו בית יד של עור שקורין גנ"ט בלעז [כפפה], ועל ידו הוא מחזיקו בדבר, וקורין לאותו מסירה ריוישטי"ר בלעז [להסמיק] והוא מלוי ידים:

RASHI TO GENESIS 1:1

- בראשית - אמר רבי יצחק: לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא מ"החודש הזה לכם", שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל. ומה טעם פתח בבראשית? משום: "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים." שאם יאמרו אומות העולם לישראל: לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם: כל הארץ של הקב"ה היא; הוא בראה, ונתנה לאשר ישר בעיניו. ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו:

רש"י שמות פרק א פסוק א

-
- ואלה שמות בני ישראל - אף על פי שמנאן בחייהן בשמותן, חזר ומנאן במיתתן [אחר מיתתן], להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים, שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם, שנאמר (ישעיהו מ כו) המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא:
  - Even though He counted them, by names, in their lifetimes, He counted them again posthumously to publicize His love for them...

רש"י ויקרא פרק א פסוק א

-
- ויקרא אל משה - לכל דברות ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשים בו.
  - He summoned Moshe: All conversations and instructions were preceded by a summons, which indicates love...

רש"י במדבר פרק א פסוק א

-
- (א) וידבר. במדבר סיני באחד לחדש - וגו' מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכינתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם:
  - Out of His love for them, He constantly counts them. At the exodus..., after they fell at the golden calf... when He settled His presence among them in the Mishkan...

רש"י דברים פרק א פסוק א

- אלה הדברים - לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל:
- Because these are (harsh) words of rebuke and he enumerated all the locations at which they angered God, therefore [Moshe] only alluded to them cryptically on account of the honor of Israel.

רשב"ם בראשית לז:ב

The **rationalists** (אוהבי שכל) will understand and comprehend that which our Rabbis have taught us, [namely] that "**no verse can be purged of its literal sense** (*p'shat*)."

In spite of the fact that the essence of Torah is to instruct us in *haggadot*, *halakhot*, and *dinim*, by means of allusions in the literal sense, redundancy (אריכות (לשון), or through the application of the thirty-two [hermeneutic] principles of Rabbi Yossi the Galilean, or the thirteen principles of Rabbi Yishmael.

- ישכילו ויבינו אוהבי שכל מה שלימדונו רבותינו כי אין מקרא יוצא מידי פשוטו.
- אף כי עיקרה של תורה באת ללמדנו ולהודיענו ברמיזת הפשט ההגדות וההלכות והדינין על ידי אריכות הלשון ועל ידי שלשים ושתים מידות של ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ועל ידי שלש עשרה מידות של ר' ישמעאל.

- The **ancients**, out of piety, preoccupied themselves with the hermeneutics (*d'rashot*), on account of their preeminence, and, as a result, never familiarized themselves with **the profundity of the literal sense** of Scripture (עומק פשוטו של מקרא).
- Because our sages dictated: "Do not let your children indulge, overly, in speculation ([הגיון])" [Berakhot 28b], and "preoccupation with Scripture has its advantages and disadvantages, while preoccupation with Talmud is unsurpassable" [Baba Metzia 33a], they never familiarized themselves with **the literal sense of Scripture**.
- [Witness] the Talmud in Shabbat (63a): "By the age of eighteen I had learned the whole Talmud and had never realized that **a verse cannot be purged of its literal sense.**"

והראשונים, מתוך חסידותם, נתעסקו לנטות אחרי הדרשות שהן עיקר, ומתוך כך לא הורגלו בעומק פשוטו של מקרא.

ולפי שאמרו חכמים "אל תרבו בניכם בהגיון", וגם אמרו "העוסק במקרא מדה ואינה מדה העוסק בתלמוד אין לך מדה גדולה מזו", ומתוך כך לא הורגלו כל כך בפשוטן של מקראות.

וכדאמ' במסכת שבת "הוינא בר תמני סרי שנין וגרסינ' כולה תלמודא ולא הוה ידענא דאין מקרא יוצא מידי פשוטו".

My maternal grandfather, Rabbi Shelomo, who illumined the eyes of the Diaspora, paid attention to the interpretation of the **literal sense of Scripture**. I, Shmuel, son of his son-in-law Meir, ztz"l, argued with him, even in his presence, and he acknowledged to me that if he but had the time he would have to compose other interpretations in line with the **innovative literal explanations** (הפשטות המתחדשים) that arise daily.

וגם רבנו שלמה אבי אמי, מאיר עיני גולה, שפירש תורה נביאים וכתובים, נתן לב לפרש **פשוטו של מקרא**. ואף אני שמואל ב"ר מאיר חתנו, זצ"ל, נתווכחתי עמו ולפניו. והודה לי שאילו היה לו פנאי, היה צריך לעשות פרושים אחרים לפי **הפשטות המתחדשים** בכל יום.

RASHBAM “FRAGMENT”

If you happen to see earlier interpretations that incline towards another *p'shat* in other matters, note that they are inconsistent with **realia** and linguistic usage or with the **context**... See what my **grandfather** interpreted... This is nonsense... I interpreted it properly **contextually and realistically**...

The interpretation [should be] in accord with the context, realia, and reason.

אם יראו הרואים פירושים קדומים שנוטים לצד פשט אחר בעניינים אחרים, יתנו לב כי אינם דרך ארץ לפי חכמת דברי בני אדם, או כפי' [רוש] הפסוק...

הלא תראה מה פירש זקני זצ"ל [...] הלא זה הדבר הבל [...] ואני פירשתיו יפה לפי הפסוקים ולפי דרך ארץ [...] הרי פירושו לפי הפסוקים שלמעלה ודרך ארץ ודבר חכמה.

Gen. 28:10-12

Text	RASHI	RASHBAM
a certain place	<u>aforementioned</u> i.e., Mt. Moriah	someplace (nonspecific)
the sun had set suddenly	unseasonably	(unremarkable)
rocks	many (which later were merged)	a single stone
ascending, descending	(absolute sequence, a la Aggadah)	figure of speech

EXODUS 21:1

Rationalists (יודעי שכל) will know and understand that I have not come to explain the *halakhot*, although they are dominant—as I explained in Genesis—because *haggadot* and *halakhot* are derived from textual superfluities (ייתור (המקראות). Some of them can be found in the commentary of my maternal grandfather, Rabbi Shelomo, ztz"l.

I have come to explain the literal sense (פשוטן) of Scripture, and I shall explain *dinim* and *halakhot* according to prevailing norms (דרך ארץ). In any event, the *halakhot* remain preeminent, as our Rabbis said, "*halakhah* uproots *mishnah*

ידעו ויבינו יודעי שכל כי לא באתי לפרש הלכות אעפ"י שהם עיקר, כמו שפירשתי בבראשית כי מיתור המקראות נשמעין ההגדות וההלכות. ומקצתן ימצאו בפירושי רבינו שלמה אבי אמי זצ"ל.

ואני לפרש פשוטן של מקראות באתי. ואפרש הדינין וההלכות לפי דרך ארץ. ואעפ"כ ההלכות עיקר כמו שאמרו רבותינו, הלכה עוקרת משנה:

שמות כ"א(ו)

וְהִגִּישׁוּ אֲדָנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדָּלֶת אוֹ אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדָנָיו
אֶת־אָזְנוֹ בַּמְּרָצֵעַ וְעָבְדוּ לְעֹלָם: רש"י: ועבדו לעולם – עד היובל.

"Forever:" **Literally** (לפי הפשט), all the days of his
life,

as it is written of Samuel,

“And he remained there forever” (I Samuel 1:22).

לעולם - **לפי הפשט** כל ימי חייו,

כמו שנאמר בשמואל:

“וישב שם עד עולם.”

ויקרא יג:ב

In all of the chapters of afflictions to humans, animals, or buildings; their appearances, the calculation of their quarantines; and the matter of white, black, or yellow hairs; we have no recourse to the **literal sense of Scripture** (פשוטו של מקרא) at all, neither to human expertise (של בני אדם) based upon **experiential** data (דרך ארץ).

Rather, rabbinic homilies and traditions are essential.

כל פרשיות נגעיי אדם, ונגעיי בגדים, ונגעיי בתים, ומראותיהן, וחשבון הסגרם, ושערות לבנות, ושער שחור וצהוב, אין לנו אחר פשוטו של מקרא כלום, ולא על בקיאות דרך ארץ של בני אדם.

אלא המדרש של חכמים, וחוקותיהם וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים, הוא העיקר: